

**Oleum exhilarans faciem, e Psalmo CIV, vers. 15, dissertatione circulari ...
eruditorum examini sistet / [Georgius Pemselius].**

Contributors

Pemselius, Georgius.
Baier, J. W.
Universität Altdorf.

Publication/Creation

[Altdorf] : H. Meyer, 1706.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/g3cjccqm>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

2
8
Q. D. B. V.

OLEVM

EXHILARANS FACIEM,

è Psalmo CIV. vers. 15.

DISSERTATIONE CIRCVLARI
SVB PRÆSIDIO

JOH. GVILIELMI BAJERI,

Philos. Natur. & Mathem. Prof. Publ.

a. d. Aprilis, MDCCVI.

*placido eruditorum examini
sistet*

A. & R.

GEORGIVS PEMSELIVS,
Henffenfelda-Noricus.

ALTDORFI,
Literis HENRICI MEYERI, Vniversitatis Typographi.

L. D. B. N.

OLEVM

EXHILARANS FACIEM

8 Pismo CIV. 1781.

DISSERTATIONE CIRCULARI

2NB PRÆVIDIO

JOH. GUILIELMI BAIERI

Philos. Natur. & Mathematic. Prof. Publ.

58700/2

et R.

GEORGIVS PEMSSELIUS

Hanfshelds-Nonicus

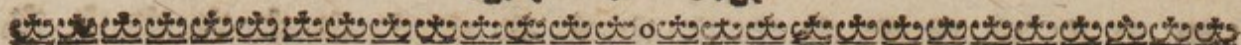
Litens Henrici Meyeri, Universitatis Typographi

PROOEMIUM.

*N*eruose non minus, quam eleganter Græcus
 interpret argumentum Psalmi CIV. qui
 Hebræis est אַנְתִּיכָאֶפֶס, expressit hoc ti-
 tulo præscripto: Ψαλμὸς ἔ
 Δαβὶδ ἱερὲς ἔ
 ἔ κέσμις συζάσεως. Attendentibus enim pa-
 tebit facile, id unice per totum carmen agere
 sacrum vatem, ut elucentem in pulcherrima mundi fabrica ἔ
 partium singularum ad conservationem totius spectante usu,
 potentiam, sapientiam, bonitatem Numinis ἔ ipse celebraret,
 ἔ aliis agnoscendam colendamq; proponeret. Concisa oratio-
 ne ἔ grandibus sententiis amplissimas res elocutus, prolixam
 nobis omnium pene verborum relinquit meditationem; ut ju-
 stum volumen impleturus sit, qui miranda illa Dei opera par-
 ticularim exponere cupiat. Nobis quidem latissimum hunc na-
 turæ campum emetiri in præsentiarum non est integrum; neq;
 tamen etiam extra oleas ferri aut à scriptoris θεοπνεύσεσ προπο-
 sito aberrare videbimur, si versiculi decimi quinti partem
 eam, quæ olei ἔ oleosorum in humanis rebus utilitatem laudat,
 qualicunq; commentatione illustrare conemur. Magna hæc
 dona (inquit Grotius de vino ἔ oleo, super hunc locum)
 quorum excultores Græci in Deos retulere. Nos sa-
 niori religione liquorem olei præcipuum, Plinii iudicio, ἔ ne-
 cessarium, eo sine spectabimus, ut supremum atq; unicum Nu-
 men, hujus ἔ omnium bonorum fontem, magis magisq; agno-
 scamus ac veneremur. Quod ut bene feliciterq; vertat,
 votis ac precibus DEO supplicamus.

VERBA TEXTVS HEBRAICI

fic habent :

לְהִצְהִיל פְּנֵי מִשְׁחָן

SECTIO PRIOR
PHILOLOGICA.

§. 1.

PRiusquam è magno naturæ libro res hoc in textu nostro, quasi digito monstratas conquiramus, verba ipsa diligentius juvabit inspicere, ne forsan aliena aut menti Spiritus S. contraria protulisse censeamur.

§. 2. Verbum **לְהִצְהִיל**, unde *Infin.* *Hiph.* **לְהִצְהִיל**, equorum proprium est, ex læticia & lascivia hinnientium: Metaphorice hominibus tribuitur, pro, *claram, lætam vocem edere, jubilare* (a); quæ tamen significatio præsentem ad locum non quadrat. Ibi enim **לְהִצְהִיל** de facie hominis prædicatur, quæ neque lætam, neque aliam vocem edere satis commode dici potest. Græcus ergo τὸ **לְהִצְהִיל** latiori termino reddidit, *ἰλαρύναι*, Vulgatus eodem modo, *exhilarare*, cum pluribus interpretibus aliis: Rabbini vero, quibus & hoc nimis improprie de vultu enunciari videtur, omisso tropo substituunt *purificare, nitere (splendere) facere* (b); quemadmodum & Pricæus emphatica verba Græca *Φαιδρύνειν, λαμπρύνειν* huc applicat, cui versioni post Tremellium ac Sim. de Muis nos etiam subscribimus, nisi quod malimus generale verbum, *pulchrum efficere*, cum B. Luthero, qui passive illud effert: *Daß seine Gestalt schön werde.*

§. 3. In explicanda voce **פְּנֵי** singulari subtilitate Polydorus Vergilius (c) distinguit *vultum* à *facie*, & in textu nostro

(a) Buxtorff. in Lexic. (b) Ben Melech in h. l. (c) Adag. sacr. num. 690. si recte eum citavit J. Bochijs Obs. in Psal. CIII. p. m. 512. nam liber ipse Vergilii jam non est ad manus.

aro non hanc, sed istum vult intelligi; quippe (ait) cum facies sit immobilis, ab animo non movetur, sicut vultus, qui est animæ ipsius imago, & juxta Tullium, (d) quot animi motus sunt, tot significatōnes & commutationes valet efficere. Verum si maxime demus, (quod probari nunquam potest) faciem à vultu ex usu loquendi in eo differre, ut illa oris & membrorum nativam conformationem, (die Bildung des Gesichtes) una cum carnis cutisque ordinario statu, hic temporarium solum oris habitum, frontem, pro affectuum varietate nunc caperatam, nunc exporrectam, coloremque ex eadem ratione mutabilem denotet; etsi etiam faciem, dicto significatu acceptam, animi motibus immobilem esse largiamur: hoc tamen non impedit, quo minus vel alimentis, vel medicaminibus pulchrior ac nitidior reddi queat; quinimo tales mutationes faciei præ vultu tribui fas est, hanc ipsam ob causam, quia vultum unice ab animo formari ac disponi Vergilius contendit. Quodsi igitur agnoscamus, Psalmum nostrum originem nitoris aut pulchritudinis רֹאנִי מִשֵּׁן adscribere oleo, utique argumento inverso dicendum erit, per vocem eam non innui vultum, ex mente Vergilii, sed faciem. Pricæus in h. l. Faciem heic κῆ ὀρωεδοχλῶ intellige totum caput: Quanquam nec displicet hac etiam parte versio Lutheri, quæ humani corporis habitum (die Gestalt) universè Hebraico מִשֵּׁן substituit; quandoquidem & Buxtorffius aspectum, superficiem, & quamlibet externam anteriorem rerum speciem aliàs hoc vocabulo notari ostendit in Lexico.

§. 4. Significatio Nominis שֵׁן late patet, & olei pinguiumque genus omne includit; sæpe tamen peculiaribus speciebus exprimendis adhibetur. Sic v. g. pinguedinem hominis internam, subcutaneam indicat Ps. CIX. 24. opimos adipatosque cibos Es. XXV. 6. oleum lucernæ (שֵׁן המאור) nec non unguentarium (שֵׁן המשחה) Numer. IV. 16. Quæ

nostro textui magis congruat acceptio, sequentia doce-
bunt.

§. 5. Nempe, ut ex vocibus hætenus sigillatim consi-
deratis integram nectamus propositionem, habita ratione
particularum Hebraicæ dictioni præfixarum, hæc nascetur
versio: *Ut nitentem (pulchram) reddat faciem oleo, vel præ
oleo; prout particulam ׀ו nomini ׀וׁו præfixam, aut effectivè
(pro à, ex, per) aut comparativè (præ, magis quam) exponas.*
Qui priorem tuentur sententiam, subjecti loco Deum subau-
diunt, hoc sensu: *Deus pulchram reddit faciem hominis medi-
ante oleo, seu generalius, pinguedine.* Sed quando nunc por-
ro definiendum est, quænam pinguia & quo modo id præ-
stent, interpretum alii provocant ad unguenta odorifera,
gratiam & nitorem corpori conciliantia, alii accipiunt de oleo
ardente in lampade, unde noctu illustrantur facies hominum
(e). Enimvero, sicut istam expositionem de oleo unguen-
tario (adde & cibario) facilè admiserimus, ita hanc, de oleo
lucernarum, haud assequi mentem Scriptoris sacri persuasi
sumus. Præterquam enim, quod verbum ׀וׁׁ majus quid
importat communi illa radiorum luminis, à lampade accepti,
reflexione, etiam usus loquendi non fert hanc phrasin, *oleum
illustrat faciem hominum, pro, flamma ellychnii oleo imbuti &
accensi illustrat &c.* perinde ut nemo, de luce candelarum lo-
quens, sebum aut ceram illuminare objecta dicit. Similiter,
ne quis hunc alterum è textu exsculpat sensum: *Vinum lati-
ficat cor hominis, nitere faciendo vultum pinguedine interna sub-
cutanea, ipsius vini obstat natura, quod modice usurpatum
spiritus serenat, animat, corpus sanum præstat, confortat;*
(f) obesitatem tamen per se corpori non inducit, nisi forte
quatenus coctionem ac digestionem cibi solidioris promovet.

§. 6. Qui Hebr. ׀וׁׁ reddunt *præ oleo, magis quam oleum,*
propositionis subjectum & ipsi constituunt *vinum,* primam-
que

(e) Vid. Munsterus in h. l. (f) Vid. Celeb. D. Wedelii Exercit.
de Vino Modico. Dec. IX. n. IV. p. 32.

que adeo versiculi partem cum media jungunt; sed ita, ut plane alius prodeat sensus, à Sim. de Muis (g) hoc verborum ambitu circumscriptus: *Deus quoq; è terra vinum producit, cujus beneficio cor hominis sic recreatur, ut etiam facies ipsa, in qua statim lætitia cordis sese prodit, hilarior efficiatur, magisq; splendescat, quam si oleo esset peruncta.* Diffiteri non possumus, huic interpretationi & syntacticam favere constructionem, & quæ illa de vino enunciat, vero esse consentanea: cæterum, licet à versione primo loco nobis laudata quam longissime videatur recedere, quando aliud est dicere, *Deum nitidam reddere faciem oleo*, aliud, *Deum producere vinum, quod nitidiorum reddat faciem, quam reddi possit oleo*; facile tamen apparet, utrinque oleo concedi vires cosmeticas, eo solo intercedente discrimine, quod ibi quidem directe asserantur, hic tanquam aliunde jam notæ, in comparisonem trahantur. Agnovit hoc pridem Vatablus, qui adductis in medium ambabus explicationibus, cum neutram rejecisset, tandem concludit: *Hoc nitore faciei videtur significari unguentorum usus.* Quare & nos, id ipsum, quod rei caput est, obtinuisse contenti, electionem sententiarum dexteritati lectorum relinquimus, & missa ulteriori censura critica, ad physicam olei contemplationem, quousque textui nostro illustrando ea inservit, adjicimus animum.

SECTIO POSTERIOR PHYSICA.

Pars prima, sistens Phanomena.

§. 1.

Quamvis hac vice non alia ratione spectamus oleum & oleosa, nisi quatenus adjumento sunt homini ad pulchritudinem corporis sive tuendam, sive conciliandam; distincte tamen agendum erit de usu eorum tum interno, tum exter-

(g) in Comment. super h. l. pag. 607.

externo, quia utrolibet modo exserere virtutem suam depre-
dantur. Cumq; alios effectus communes habeant inter se oleosa,
alii certis speciebus proprii sint, singulos iuxta serie juvabit
perlustrare: nec ægre laturum speramus Medicorum ordinem
ἡμῶντων, si ab ipsorum experientia quædam heic mutuabi-
mur.

§. 2. Generatim quidem 1.) abstergendo fordes, nitidam
cutem efficiunt olea, multo certe felicius ipsâ aqua simplici,
vel etiam (quod in lixiviis obtinet) salinis spiculis armatâ.
Præclarè hanc in rem Dn. Wedelius (b) *varia*, scribit, *videre*
licet smegmata sive saponis, quorum omnium tamen potissimum
ingrediens pinguis constituunt. Licet enim sal primario ab-
stergendi sine saponi addatur; attamen videmus oleosa etiam sibi
relicta hoc præstare, in quibusdam secundario, in aliis primario,
accedente cum primis frictione, lotionis & abstersione. Imo dan-
tur casus, ubi olea ipsa id exequentur rectius. Exemplo sit oleum
olivarum, quod magis activum se gerit in sordibus manuum pi-
ce collutulatarum abstergendis, quam ipse sapo. Ut eo facilius fi-
dem habeamus Plinio, qui oleum purgare faciem (i) & picem ex
ipsis pannis extrahere asseverat (k).

§. 3. Eâdem opera 2.) res oleosæ superficiem cutis læ-
vigant, asperitates ejus complanant, ut & tactum blande affi-
ciat, & politissimorum adinstar corporum splendescat. Lau-
datur Plinio hoc nomine oleum amygdalinum, quod cutem
erugit, nitoremque commendat (l). Cum vero expolita
sic superficies totum vultum, animi indicem, solito vividio-
rem sistat, non mirum videri debet, quod priscis tempori-
bus unctiones capitis in symbolum hilaritatis & compositæ
mentis adhibitæ fuerunt. Respexit huc sine dubio Servator
noster, quando suos ab affectata fictaque religionis specie ad
seriam pietatem perducturus, sequens inter alia præceptum
inculcat

(b) In Theoria Saporum Medica, Sect. VIII. Cap. II. p. 235.

(i) Hist. Nat. Lib. XXIII. cap. IV. (k) Lib. XXIV.

Cap. I. (l) L. XXIII. cap. 4.

inculcat (m): *Quum jejunaveritis, ne sitis velut hypocrita, vultu tetrico; obscurant enim facies suas, quò perspicuum sit hominibus, ipsos jejunare. -- Tu vero quum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunare.* Dum faciem hic lavari, caput ungi Christus jubet, non facies ab ipsa unctiōne excluditur. Solebant enim veteres largius perfundere verticem odoribus liquidis, ut vultus quoque iisdem imbueretur, quod *Psalms CXXXIII.* docet, mentionem faciens olei boni super caput, descendentis in barbam Aharonis. Similiter Athenæus (n): *Cum pueri unguenta in vasculis aliis aureis, & in alabastris circumferrent, quidam Cynulcum intuitus, illius faciem unguento plurimo perunxit. Cæterum lotio communiter antecedebat unctiōnem.* Homerus *Odyss. III:*

Ἄντ' ἐπεὶ λῶσέν τε, καὶ ἔχρισεν λίπ' ἐλαίῳ,
Porro, postquam lavit, & unxit pingui oleo.

Et *Lib. XXIII:*

Ἐυρυνόμη ταμίη λῶσεν, καὶ χρίσεν ἐλαίῳ.
Eurynome gubernatrix lavit & unxit oleo.

Confer. Athenæus *Lib. IX. Cap. XXVII.*

§. 4. Sicubi etiam 3.) contingat, cuticulam vel in coryza per pituitam acrem erodi, vel hieme & primo vere frigidioribus ventis aduri, vel aliunde fissuras contrahere, præsentissimum remedium dant oleosa externe illita. Utque nunc varia diversæ compositionis unguenta taceamus, vulgaris ac facile parabilis contra manuum fissuras medicina est sebum liquidum cerevisiæ calidæ permixtum & lavandis manibus applicatum. Alii flore lactis utuntur, successu non poenitendo. *Oleum vero olivarum, & ex eo parata, externe in lepra, tineæ, fissuris, scabie ipsa sicca, inservire, dicto loco notavit Celeb. Wedelius p. 229.*

B

§. 5. Quum

(m) *Matth. VI. 16. 17.* (n) *Dipnosoph. L. XV. cap. XIV.*

§. 5. Quum in restaurando cutis nitore tantum valeant oleosa, non dubium est, quin 4.) in conservando eo ac defendendo possint plurimum. Et ne hoc levi conjectura ducti statuere videamur, en vobis testimonium Henr. Mundii (o): *Oleum externe illitum à cæli injuriis corpus munit, tam caloris, quam frigoris. In locis igitur calidis, ubi nudi incole incedunt, ne cuticula solis æstuantis vehementia corrugetur, oleo aliave pinguedine cavetur: & in Septentrione, ne frigore urantur, eodem remedio prospiciunt: utrisq; igitur vestitus vicem præbet.*

§. 6. Peculiaris oleosorum virtus est 5.) quod cuti molliem conciliant, secundam, si J. B. Portæ credimus (p), faciei dotem sive præstantiam. Hæc (eodem auctore) pinguibus rebus, imò non nisi pinguibus paratur, & præcipue lacte, maxime asinino: nam cutem erugat, candori confert, & molliculam facit. Poppæa certe Sabina Domitii Neronis conjux quingentas secum per omnia trahens fatas (asinas) balnearum etiam solio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoq; cutem credens; Plin. Lib. XI. Cap. XLI. Manibus emolliendis seorsum Porta unguentum præscripsit è butyro recente, diligenter loto, cera alba, & plusculo olei amygdalarum dulcium. l. c. p. m. 392.

§. 7. Nimis paradoxum prima fronte ac tantum non ἀσυσπτόν videtur Plinii hoc (q) effatum: *Omni oleo mollitur corpus, vigorem & robur accipit*; molliri enim & roborari vulgo inter se contraria habentur. Sed salva res erit, si Plinium emolliationem aut laxationem partium præter naturam induratarum ac rigentium innuisse dicamus, quâ utique corpus pristino vigori ac robori restituitur. Atque hanc ipsam ob rem Lev. Lemnius (r) olivarum oleum 6.) laudat, ut articulis firmandis, fovendisq; membris, tum mitigandis doloribus accommodum; agilitatem enim vigoremq; eis præstat foris adhibi-
tum

(o) Commentar. de Esculentis Cap. IX. p. m. 177. (p) Mag. Nat. Lib. IX. Cap. XI. & XXVII. (q) Lib. XXIII. Cap. 4. (r) Explic. Herb. Bibl. Cap. V.

tum potius, quam in corpus admissum: eo siquidem corpora per-
fusa non solum nitescunt, sed robur etiam concipiunt; atq; ad obe-
undos labores redduntur habiliora. Clemens Alexandrinus
quoque (s) cum sufficere dixisset oleum ἀνεῖναι τὸ νευρῶδες ad
relaxandum genus nervosum, id ipsum paulo post explicat per
λεαίνεσθαι τὸ νευρῶδες, levigare, vel (juxta latinam Herveti ver-
sionem) leves agilesq; reddere nervos. Nec incongrue huc re-
tuleris illud Aristotelis (t): Ὅτι κῆποι μάλλον παύονται, ὅταν τὸ
τῷ ἐλαίῳ ὕδωρ συμμίξας ἀνατριφῆται, fatigationes (lassitudines)
melius tunc cessant, cum quis aqua oleo permista se perfricuerit.
Quibus admissis facile se cuivis probaverit conjectura J. H.
Ursini (u), qui peregrinantes oleum in remedium lassitudinis
secum quondam tulisse notat, ad Genes. 28. v. 18. II. Paralip. 28.
v. 15. quemadmodum & de unctionibus athletarum recte sen-
sit Galenus (w), oleum tam ad exsolvendam præteritam las-
situdinem, & futuram mitigandam, quam ad præparandum
ad motus conduxisse. Magnum sane ad pulchritudinem cor-
poris momentum, habere nervos & musculos agiles, artus
teretes, membra sine distorsionis periculo laborum patien-
tia; quæ omnia cum ab olei usu proficiscantur, nobis in præ-
sentiarum haud erant silenda.

§. 7. Similem ob rationem commendari heic merentur
7.) olea balsamica, aromatica, sale volatili foeta, unde varii
generis unguenta odorata priscum pariter ac recens seculum
parare consuevit. Tametsi enim ea in Medico foro sub alia
magis, quam oleosorum classe stent (x), à potiori facta deno-
minatione; Scripturæ S. tamen stylo citra controversiam sub
nomine יִשְׁוֹ comprehenduntur. Exemplo sit שֶׁמֶן הַשֵּׁנִי
oleum unctiois sanctum, cujus ex optimis aromatibus ad leges

(s) Pædagog. Lib. II. Cap. VIII. (t) Problem. Sect. V. quæst. 6.

(u) Arbor. Bibl. Sect. IV. Cap. 38. §. 9. (w) apud Mer-
curialem de Art. Gymn. Lib. I. Cap. 8. p. m. 16. (x) D. We-
del. l. c. p. 219.

artis confectio traditur *Exod. XXX. v. 22. seqq.* De hujusmodi oleis fatetur Clemens Alex. cætera severus unguentariæ voluptatis censor, dari suaves quosdam odores, qui neque torporem afferant, neque ad amorem impellant, sed sint cum temperantia salubres, ac cerebrum quidem alant, quando male affectum fuerit: Ἐἰσὶ γάρ τινες εὐωδίαὶ ἔ καρωτικά, ἔ δὲ ἐρωτικά· ὑγιαίνει δὲ μὲν σωφροσύνης, καὶ τὸ μὲν ἐγκέφαλον ὑποτρέφουσι, ὀπηνίκα ἀν καχεκτῆ. l. c. pag. 178. seq. ubi hæc ipsa uberius ostensa legi possunt. Confer. Athenæus *Lib. XV. cap. 14.* Atque hinc deducit Ursinus (y) appellationem *olei latitiæ*, *Psal. XLV. 8. & Esa. LXI. 3.* quod etiam *Prov. XXVII. 9.* cor exhilarare dicitur. Quicquid autem spiritus cerebri & animi nubila serenat, id vultum quoque unà lætificare credendum est.

§. 9. Immensum foret persequi oleorum species infimas, & singularum evolvere virtutes cosmeticas, maxime, si compositorum quoque habenda esset ratio: Ex Athenæo enim (z) discimus, antiquos singulis membris humani corporis peculiaria destinasse unguenta. Jungemus ergo saltem his, quæ supra exempli loco fuere adducta, unum alterumve simplicius, in cæteris Lectorem ad Plinium, Athenæum & similes alios Scriptores remittentes.

§. 10. *Omphacium* aut *omotribes* dicitur Græcis oleum, quod è baccis oleæ nondum maturis exprimitur. Prodest gingivis: si contineatur in ore, colorem dentium custodit magis, quam aliud. *Plin. Lib. XXIII. Cap. IV.* Idem prædicatur l. c. de *Myrteo & Cupressino.* Confer. Clem. Alex. d. l. p. 183.

§. 11. Olei amygdalini antea meminimus. Affinia illi sunt, quæ ex avellanis nucibus & glandibus eliciuntur, ambo ad cutis nitorem præcipua (α); & posterius quidem convenire aliquibus videtur cum *balanino* oleo Plinii, quod, ipso docente, *repurgat varos, furunculos, lentigines, gingivas.* l. c.

De

(y) Hort. Aromat. Cap. IX. p. 267. (z) Lib. XV. cap. 15.

(α) Lemery Cours de Chymie P. II. pag. 49. 51.

De raphanino oleo ibidem Plinius: *Scabritias cutis in facie emendat.* Myrrhæ oleum per deliquium (si modo dicendum est oleum) mire commendant J. B. Porta (β) & Nic. Lemery (γ) ille ad erugandam faciem, hic ad lentículas & lichenes tollendas.

§. 12. *Intra corpus quidem ore assumta oleosa, præsertim solitaria, nauseam potius excitare solent, quam vigorem; & facultates, quæ pollent, nutriendi, ciborum cruditates corrigendi, acrimoniam obtundendi, ut in se præstantes ac utilissimæ, forte cuiusdam censori rigido generaliores videri queunt, quam ut inde nitorem faciei humanæ, convenienter scopo textus nostri, deducamus: Superest tamen illis specialior virtus anthelmintica, seu vermium in humano corpore domitrix, quam paucis hic annotasse, minus poenitebit. Nempe Medicorum constat experientia, lumbricos intestinorum plerumque pallorem inducere faciei, nonnunquam & maciem, (δ) insigni formæ detrimento: enim vero Philosopho teste (ε) πάντα τὰ έντομα αποθνήσκου έλαιώδη, omnia insecta intereunt oleo tacta, & quæ hoc in corpore nostro perfici possit, exemplis pariter ac rationibus docuit Excell. Wedelius l. c. p. 238. seq. Sublata ergo per oleum deformitatis causa, vultui suum decus redire necessum est.*

SECTIONIS POSTERIORIS

Pars altera, Phanomenorum adductorum causas memorans.

§. 1.

Quemadmodum effectus corporum naturalium ab ipsorum facultate agendi, & hæc à natura & constitutione corporum proficiscuntur: ita dum olei in ornando hominis

B 3

corpo-

(β) l. c. cap. XXIV. (γ) Part. II. p. 263. (δ) Mercurial. de Morb. Pueror. Lib. III. Cap. 8. (ε) Histor. Animal. Lib. VIII. cap. 27.

corpore efficaciam è suis causis demonstrare in nos recepimus, naturam prius ejusdem rimari atque explicare oportet. Supersedebimus autem hac vice pluribus quæstionibus, ea de re passim ventilari solitis; v. g. an oleum generetur ex sale, an ex aqua? num corpuscula ejus mutari possint essentialiter, nec ne? satis habituri ad propositum, si collatis inter se generalibus materiæ conditionibus, & olei proprietatibus præcipuis, rationem ejus formalem, velut à posteriori cognoverimus.

§. 2. Dicemus itaque 1.) cum Democrito (ζ) oleum esse λεπτόν ἢ μικρόν, *tenuè & parvum*, hoc est, partibus admodum exiguis & subtilibus proxime compositum. Non solum enim plurimorum corporum angustos poros facile subit, sed &, si D. de Stair credimus (η), per poros laxiorum vitrorum exsudat, ubi aqua transire nequit. Quo ipso interim haud negamus, dari etiam inter olea diversos subtilitatis gradus, & alia aliis esse tenuiora, prout ex Ang. Sala docet H. G. Herfelt in *Philosophico Hominis Lib. I. §. 27. 28. & 32.*

§. 3. Est verò oleum 2.) simul *viscidum & lentum*; quod particularum ejus non nudum contactum, sed mutuam implicationem atque cohærentiam arguit. Hinc ergo, licet aqua tenerius ac levius sit, multo tamen difficilius in halitum resolvitur, nec per Chimicorum vasa rite stillat, nisi prius partes ejus admixtis corpusculis terreis aut salinis fuerint ab invicem divulsæ (θ). Pari tenacitate pingua adhærent corporibus aliis, vestium v. g. omni generi, unde non venti, non caloris agitatione satis excuti possunt.

§. 4. Judicio sensuum gustus & tactus, 3.) *mollia, blanda, dulcia* deprehenduntur olea, præsertim puriora, quæ D. de Stair vult prorsus esse insipida, idque probat exemplo recentis purificati olei olivarum, quod non minus insipidum sit, quam

(ζ) apud Theophrastum de caus. plant. Lib. 6. cap. 2. (η) Physiol. Experiment. Explor. XII. Sect. III. §. 22. (θ) Vid. D. Wedel. l. c. p. 230.

quam purissima aqua, l. c. §. 21. Oportet igitur habere partes non rigidas, sed flexiles & plicatiles, quæ sensorio admotæ, non pungant illud, aut aliam impressionem vividam efficiant, verum mox in se recurvatæ, superficiei linguæ aut manuum cedant. Willisius *de Anima Brut. P. I. Cap. XII. n. 8.* saporrem istum *unctuosum* vocat, pro eoque declarando, particulas ut plurimum sphæricas & globosas tribuit oleis, quæ, utpote aculeis & cuspidibus destitutæ, tantum leni ac molli al-lapsu demulceant sensorium. Sed non apparet, quæ cum molecularum figura sphærica tenacitas ipsarum & implicatio mutua possit conciliari: perinde, ut admisâ partium rotunditate, vix invenies rationem, cur 4.) oleum frigore coagulatum, ut olivarum, raparum, anisi, quin omnia oleaginea crassiuscula & adiposa, non tantum spatium exigant, quam si liquida sunt; quod institores, qui mensura illa distrahunt, sciunt, unde hie-me cum suo damno se illa vendere inquitunt (1). Sane enim globuli solidi, quales Willisius supponit, nunquam propius ad invicem accedere, aut in angustius spatium cogi queunt, salva manente figura sua, nisi antea per intermedium corpus aliud sejuncti & contactu quoque prohibiti fuerint; quod de pinguedine viscida neminem dicturum credo.

§. 5. Tametsi 5.) Oleum in triplici statu reperitur, aut firmum, aut fluidum, aut volatile; Stairius tamen observavit, tunc demum esse fluidum, cum calor seu igniculi in eo ita abundant, ut à gravitate & tenacitate olei non supprimantur, sed naturali suo motu circa sua centra rotantur, & oleosa stamina circumvoluta secum deferunt, & in glomulos conglomerant; recedere autem oleum à fluiditate sine ulla positiva causa efficiente, sed tantum deficiente, nempe cum aufertur ignis, aut cum calor debilitatur.

§. 6. His ita positis, non videtur alia corpusculorum figura quadrare ad proprietates olei, præterquam *ramosa*, Cartesianis

(1) Herfelt l. c. §. 31.

tesianis dudum recepta. Secundum hanc enim partes oleosæ erunt stamina seu filamenta tenuissima, variis quasi brachiis aut processibus lateralibus instructa, qualiter lanæ, aut gossypii, aut serica fila minutim discerpta, microscopiorum ope conspiciuntur. Prout ergo laneorum hujusmodi aut sericorum staminum congeries rarum ac tenue corpus efficit, sic ex oleosis ramulis liquor aut massa tenuis levisque prodibit, ipsi vero ramuli singuli extremitatibus suis tenerrimis facile corporum poris se insinuabunt, & superficierum prominentiis adhærebunt. Quemadmodum porro stamina lanarum, beneficio figuræ & flexilitatis suæ, mutuò ita nectuntur & implicantur, ut vel netricis manu tractæ, amplexus suos non dimittant: sic oleorum è ramosa figura tenacitatem eam sequi necessum est, qua per calorem se prius in bullas expandi, quam divelli & exhalari patiuntur. Quinimò, veluti plumulæ & lappæ, & gossypii fila minora, à vestimentis ægre absterguntur, sed unâ parte excussa, mox alibi ramulos suos intimius figere solent; ita & in oleorum similibus particulis rem similiter se habere, concludere licet. Mollitiem ac dulcedinem pinguium referimus tum ad stamina tenuia, quæ sensorio facilius cedunt, tum ad raritatem texturæ, quæ spatium cedendi staminibus largitur, simulque causa est, cur olea frigefacta condensentur. Nempe antea cœlestis ignis majori radiorum efficacia inter illorum ramulos adigebatur, illosque commovebat, eo modo, quo vento rami arborum adacti in majus spatium diducuntur: crescente autem aëris frigidi pondere, corpuscula ignea expelluntur, & ramuli contra oleosi in latebras ab istis derelictas se recipiunt, non secus, atque in spongiis violenter compressis fieri, oculis cernimus. Ex eadem ratione deduxeris denique & illud phænomenon, quod olea, vel levi ingruente frigore, fluorem amittunt; quia scilicet residuus intra poros calor modicus, non amplius agitantibus ramulis intricatis sufficit.

§. 7. Est hæc genuina Cartesii & Sectatorum ejus de ramosis olei corpusculis sententia, quam non satis perspexisse videtur Stairius, circa eam sequentem in modum disputans: *Nec est necessitas, nec probabilitas, supponendi corpuscula oleosa esse ramosa, nam flexibilitas aut ramositas non infert cohesionem aut tenacitatem, nisi per innodationem, quæ raro & difficulter contingit, optime tamen per asperitatem, aut extuberantias; ita videmus stamina cannabis, lini, serici, &c. in filamenta nerè contorquendo, quod fieri non posset, si essent prorsus polita & glabra, sed habent undequaq; asperitates, quibus irretiuntur, alioquin ex mutuis amplexibus facillime divellerentur; ergo transversales particula corpusculorum unionem secundariam & tenacitatem olei efficiunt, sine ramulis. l. c. §. 38.* Quasi vero ramositas & flexibilitas essent Synonyma, aut darentur ramuli prorsus glabri & asperitate atque extuberantiis carentes. Sane Cartesianis id nunquam in mentem venit asserere, & si, quod res est, fateri velimus, eorum ramuli oleosi, Stairiique stamina particulis transversalibus instructa, vix differunt inter se, præterquam nomine, modo fiendi, & leviculis circumstantiis aliis.

§. 8. Quod si cuipiam descriptio olei per figuram & qualitates particularum componentium, generalior paulo videatur & non satis exprimere quid rei sit, promptissime dicemus juxta Chemicorum principia, oleum purum esse corpus *sulphureo-aqueum*, quatenus sulphur denotat omne id, quod ardet, aqua vero primum fluidum habetur, quod mixtis fluorem impertit. Sed tempus est, ut dicta ad olei virtutes cosmeticas transferamus.

§. 9. 1.) Sordes cutem nostram deformantes nihil aliud sunt, quam diversorum corporum ramenta, quæ vel sudoris glutinamento, vel propria tenacitate superficiei cutis striatæ porosæque adhærent. His ergo eruendis nihil aptius excogitari potest, subtilibus olei ramulis, qui ob suam flexilitatem cuti undique & arctissime applicati, molestos hospites istos supplantant, removent, & viscidine staminum suorum involutos secum trahunt. Aquæ partes solæ obtusæ nimis videntur ad hoc efficiendum & glabræ; salinæ acutæ quidem satis, at propter rigorem suum non ad omnia loca

versatiles: ambæ oleosis sociatæ omne punctum ferent. Speciatim, quum olea fluida menstruum genuinum constituent bituminum, ceræ & similia (*κ*), hariolari facile est, quî manus pice collutatas oleum olivarum repurget.

§ 10. Splendorem 2.) lævitatemque cuti conciliant oleosa, dum asperitates prominentes alias leniter abradunt, alias deprimunt & subjectis partibus quasi agglutinant, semetipsa vero intra cavitates superstites recondunt, ut jam tota superficies plana, & æqualis evadat. Hinc non solum tactus, lævigatum esse corpus, judicat, sed etiam radii luminis, è cuticula sic expolita citra debilitationem insigniorem reflexi, vultum splendentem visui repræsentant.

§ 11. Erosæ rebus acribus & fissuris laboranti cuticulæ 3.) mendentur oleosa, quatenus particulas acres, jam actu rodentes, tenacitate sua involvunt ac velut obtundunt, alias ab extra superventuras excludunt, parietes divulsos blanda humiditate demulcent, superficiem denique exasperatam complanant.

§ 12. His observatis statim fiet manifestum, 4.) qua ratione tum à frigore, tum ab æstu solari cutem defendant oleosa. Scilicet fervidiori sub climate radii solares directe in corpora vibrati, ignea agitatione sua internum humorem è poris cuticulæ expellunt dissipantque, ipsam vero pellem hinc subsidere faciunt & rugis deturpant: quæ mala incolis optime cavent olea externe illita. Excipiunt enim primos radiorum impetus, sed & à superficie polita speculorum more reflectunt, (id quod splendor unctorum arguit;) neque tamen vel ipsa exhalantur, obstante ramulorum implicatione, vel corporis humores è poris abs se clausis multum exhalari patiuntur. Non alio fine mulieres Italæ, antequam sub sole ambulent, faciem ovorum albumine cum tantillo amyli agitatæ & remistis loricant, (ut est apud Portam *Lib. IX. cap. 19.*) quàm ne lumen à politico tectorio repercussum, cutem adurat aut fuscam efficiat.

§ 13. Etsi formalem frigoris rationem hodie plurimi ponant in privatione caloris, fatentur tamen, adustionem illam, quam ventigelidiores extremæ cuti inferunt, deberi lamellis glacialibus vaporum,

porum, cum aëre gravi frigido vehementius appulsorum. Sed & huic violentiæ felici successu opponitur integumentum oleosum, quod poris occlusis nec internum calorem exspirare, nec acie glaciali fibras cutis lacerari permittit, sicut & ipsum oleum, ob nativum calorem, intra ramulos suos habitantem, vix ullo frigore penitus congelari potest. Eodem remedio & modo *perniones* quoque, *phlyctenas* & affectus similes à frigore oriundos, quos Mundius recenset, de *Aëre vitali cap. V.* averti credimus.

§. 14. Emollire 5.) cutem solent oleosa, dum partes siccitate nimia induratas unctuosa mucilagine sua non extra solum humectant, sed in poros etiam subrepando eosdem dilatant, ut fibræ cutis molli & lubrica ista materia stipati, non possint non pariter inflecti magisque mobiles reddi. Nec improbable est, accedente frictione callosam superficiem tenuibus ramulis sensim abradi, & hac simul via mollitiem ac teneritudinem epidermidi conciliari. Mirabilem in lacte temperaturam feri, salis ac blandi sulphuris hunc ad finem commodissimam esse, nemo dubitabit; & Poppæa quidem Sabina non temere elegit asininum, si verum est, quod Mundius (λ) contra Plinium tuetur, id existere, post humanum, omnium tenuissimum.

§. 15. Non longius abeundum nobis est, ut ostendamus, quomodo 6.) lassitudinem præsentem tollant, futuram mitigent, membra ad motum præparent, vigorem ac robur iisdem tribuant oleosa. Lassitudo enim, è labore duriori nata, subsistit fere in torpore spirituum animalium, nervisque & musculis ob humidi defectum & nimiam tensionem rigentibus. Hæc incommoda removentur, si molles fluidasque olei particulas & sulphur roscidum intra poros frictione adigas, vel solas, vel salinis aut aqueis permixtas. Credi-derim autem, aquam oleo additam refrigerando potius prodesse membris ex motu ferventibus, quam efficere, ut oleum magis subire & penetrare queat, quod quidem Aristoteli videtur: sicut nec probamus, quod idem asserit, oleum calore suo siccare corpus & indurare (μ). Calida enim exsiccantia & indurantia effectum suum præ-

præstant, humorem expellendo, quod de unctiōe oleosa adeo non procedit, ut sudores potius & transpirationem immoderatam comprimere credatur (v). Atque hac ipsa virtute, nec non humectandi & emolliendi facultate oleum ad motum disponere membra, futuræque fatigationi prospicere, persuasi sumus, ut nova demonstratione res non indigeat. Si tamen forte quis ambigat de olei ad interiora corporis penetratione, ei vel solas unctiōes mercuriales in memoriam revocabimus, ubi pinguis vehiculi vice serviunt mercurio, per cutis poros ingressuro.

§. 16. Optime Plinius odores servari scribit in oleo (o). Corpuscula namque balsamica & sales volatiles commodam sedem reperiunt in ramulorum interstitiis, imò ex Chemicorum mente odores nihil aliud sunt, quam sulphura cum sale volatili maritata. Non mirum ergo, si 7.) unguenta odorata spiritus recreant ac totum quasi hominem reficiunt, quando è penu suo moderate & constanter subtilem materiam exhalant, quæ nervosas sensorii membranas suaviter titillat, aliquando & fortius commovet, eumque motum per spiritus in cerebrum usque transmittit, ubi cæterorum spirituum similis agitatio sequitur, mox in alias corporis partes redundans. Nil dicam de eo, quod aromata oleis addi solita partium elaterem ac tonum roborant, obstructa referant, ferum excedens corrigunt, observante sapius laudato D. Wedelio, *Theor. Sap. Sect. IV. Cap. 2.*

§. 17. *Omphacinum* oleum ramulis gaudet à solis calore nondum factis attenuatis & sale insuper acidulo refertis: inde adstrictionis est particeps, qua vi corporis partes hiantes ac dissolutæ coalescunt atque ununtur (w). Cumque gingivarum familiare vitium in laxitate & resolutione putrida, consistat, utrinque consolidando & fibras constipando prodest; quod item de *myrsino* prædicat Clemens Alex. d. l. *μύρσινον ἢ, τὸ ἐκ μύρτων ἔ μύρρύνης, συτήκον*. Eadem ferè ratio est *myrtei* puri & *cupressini*. Gerunt enim ambo, vel sapore judice, inter ramulos suos, corpuscula salina, stringentia. Dentium nitorem custodit omphacium, dum acie particularum suarum sordes abradit ac solvit, viscedine autem involvit.

§. 18. Quæ §. 11. *Part. præced.* memoravimus olea, ex *amygdalis*, *nucibus*, *glande*, *seminibus* expressa, cuncta participant aliquid terræ blandioris, ac proinde magis refrigerant, siccant, acres particulas absorbent; quæ omnia ex hypothese generali nullo negotio deduxeris. *Myrrhæ* oleum ad myrteum propius videtur accedere, de quo jam dictum.

§. 19. De virtute oleorum *anthelmintica* bene judicat Alexander Aphrodis. *Problem. 65.* enecari insecta, prohibita ex olei obstipatione nativa eorum spiratione. Malpighius enim in bombycibus aliisque erucarum speciebus detexit foramina quædam in exteriori corporis habitu patula, & in vasa quædam introrsum terminata, per quæ aëris actionem, respirationis æmulam, fieri probabile videtur. His itaq; meatibus olei substantia tenui tenacique obstructis, insecta mox suffocari necessum est, quod experimentis probat Malpighius *de Bomb. p. 13.* Extinctos autem in corpore humano lumbricos, oleum, lubricando alvum ad extra deniq; provolvit.

(v) Mercurial. de Art. Gymn. L. I. cap. 9. (o) Lib. XIII. cap. 2. (w) Lemnius l. c. cap. V.